GENERALINIO ADVOKATO
MELCHIOR WATHELET IŠVADA,
pateikta 2015 m. gruodžio 3 d.*

Byla C-542/14

„VM Remonts“ SIA, anksčiau – „DIV un Ko“ SIA,
„Ausma grupa“ SIA
prieš
Konkurences padome

(Augstākā tiesa (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Konkurencija — SESV 101 straipsnio 1 dalis — Nepriklausomo paslaugų teikėjo neteisėto elgesio priskyrimas įmonei — Įmonės nežinojimas apie nepriklausomo paslaugų teikėjo neteisėtą elgesį“

I – **Įvadas**

1. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą, kurį 2014 m. lapkričio 27 d. pateikė *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas), susijęs su SESV 101 straipsnio 1 dalies išaiškinimu nagrinėjant tariamą įmonių susitarimą, kai jos dalyvavo Jūrmalos miesto (Latvija) surengtame kvietime teikti pasiūlymus.

II – **Teisinis pagrindas**

A – *Sąjungos teisė*

2. SESV 101 straipsnyje (buvęs EB 18 straipsnis) nustatyta:

„1. Kaip nesuderinami su bendrąja rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas bendrojoje rinkoje, būtent tie, kuriais:

a) tiesiogiai ar netiesiogiai nustatomos pirkimo ar pardavimo kainos arba kokios nors kitos prekybos sąlygos;

b) ribojama arba kontroliuojama gamyba, rinkos, technikos raida arba investicijos;

c) dalijamasi rinkomis arba tiekimo šaltiniais;

* Originalo kalba: prancūzų.

d) lygiaverčiams sandoriams su kitais prekybos partneriais taikomos nevienodos sąlygos, dėl ko jie patenka į konkurencijos atžvilgiu nepalankią padėtį;

e) sutarčių sudarymas tik kitoms šalims priimant papildomus įsipareigojimus, kurių pobūdis arba komercinė paskirtis neturi nieko bendra su tokiu sutarčių dalyku.

<...>“

B – *Latvijos teisė*

3. 2001 m. spalio 4 d. Konkurencijos įstatymo (*Konkurences likums*; *Latvijas Vēstnesis*, 2001, Nr. 151) 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Draudžiami ir laikomi niekiniais nuo sudarymo momento rinkos dalyvių susitarimai, kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas ar iškraipymas Latvijos teritorijoje, įskaitant susitarimus, susijusius su:

<…>

5) dalyvavimu arba nedalyvavimu kvietimuose teikti pasiūlymus arba tokių veiksmų (neveikimo) taisyklių nustatymu, nebent konkurentai viešai paskelbia savo bendrą pasiūlymą ir šiuo pasiūlymu nesiekiama trukdyti, riboti ar iškraipyti konkurencijos;

<…>“

III – **Pagrindinės bylos ginčas ir prejudicinis klausimas**

4. Jūrmalos miesto savivaldybės taryba paskelbė kvietimą teikti pasiūlymus dėl maisto produktų tiekimo švietimo įstaigoms. „VM Remonts“ SIA (anksčiau – „DIV un Ko“ SIA; toliau – *DIV un Ko*), „Ausma grupa“ SIA (toliau – *Ausma grupa*) ir „Pārtikas kompānija“ SIA (toliau – *Pārtikas kompānija*) pateikė pasiūlymus pagal šį kvietimą.

5. *Pārtikas kompānija* kreipėsi į „Juridiskā sabiedrība „B&Š partneri“ SIA teisinės pagalbos rengiant ir teikiant savo pasiūlymą. Šiuo tikslu „Juridiskā sabiedrība „B&Š partneri“ SIA pasamdė subrangovą „MMD lietas“ SIA (toliau – *MMD lietas*); šis subrangovas gavo *Pārtikas kompānija* pasiūlymo projektą, kurį *Pārtikas kompānija* parengė savarankiškai, nesuderinusi su *DIV un Ko* ir *Ausma grupa*.

6. Iš tiesų iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą (visų pirma žr. šio sprendimo 3.3 ir 3.5 punktus) aiškiai matyti, kad *Pārtikas kompānija* savo kainas nustatė savarankiškai ir kad *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas), kuris vienintelis buvo kompetentingas nustatyti faktines aplinkybes, nurodė, kad tarp *Pārtikas kompānija* ir kitų atitinkamų įmonių nebuvo kartelio ar suderintų veiksmų (visų pirma žr. minėto sprendimo 3 ir 3.5 punktus).

7. Be to, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad *MMD lietas* buvo lygiagrečiai pasamdyta parengti atitinkamai *DIV un Ko* ir *Ausma grupa* pasiūlymus, bet *Pārtikas kompānija* apie tai nebuvo informuotas. Šiomis aplinkybėmis *MMD lietas* darbuotojas pasinaudojo *Pārtikas kompānija* pasiūlymu kaip pagrindu parengti kitų dviejų dalyvių pasiūlymus. *MMD lietas*, be kita ko, parengė šiuos du pasiūlymus remdamasi *Pārtikas kompānija* pasiūlyme nurodytomis kainomis, todėl *Ausma grupa* pasiūlymo kainos buvo mažesnės maždaug 5 % nei *Pārtikas kompānija* pasiūlymo kainos, o *DIV un Ko* pasiūlymo kainos – 5 % mažesnės nei *Ausma grupa* pasiūlymo.

8. 2011 m. spalio 21 d. sprendimu *Konkurences padome* (Konkurencijos taryba) nutarė, kad trys bendrovės konkurso dalyvės pažeidė Konkurencijos įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 5 punktą, nes parengė savo pasiūlymus kartu, siekdamos imituoti realią tarpusavio konkurenciją. Konkurencijos tarybos nuomone, dėl šių suderintų veiksmų buvo iškreipta konkurencija, todėl minėtoms įmonėms skirta bauda.

9. *DIV un Ko*, *Ausma grupa* ir *Pārtikas kompānija* kreipėsi į *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas) dėl minėto sprendimo panaikinimo. 2013 m. liepos 3 d. sprendimu minėtas teismas panaikino ginčijamą sprendimą, kiek juo konstatuotas *Pārtikas kompānija* pažeidimas, tačiau dviejų kitų bendrovių atžvilgiu sprendimo nepakeitė.

10. Nors minėtas teismas laikėsi nuomonės, kad trijų konkurso dalyvių pasiūlymuose nurodytų kainų santykis patvirtino suderintų veiksmų, susijusių su dalyvavimu kvietime teikti pasiūlymus, buvimą, jis manė, jog nebuvo nė vieno įrodymo, kad *Pārtikas kompānija* buvo siejama su šiais veiksmais.

11. *DIV un Ko* ir *Ausma grupa* apskundė *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas) sprendimą kasacine tvarka *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas), kiek juo atmestas šių bendrovių ieškinys. Konkurencijos taryba savo ruožtu pateikė kasacinį skundą dėl sprendimo dalies, kuria patenkintas *Pārtikas kompānija* ieškinys.

12. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar įmonės dalyvavimas darant konkurencijos teisės pažeidimą gali užtraukti jos atsakomybę, jeigu nebuvo įrodyta, kad šios bendrovės vadovai pritarė šiems veiksmams arba apie juos žinojo.

13. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad Konkurencijos įstatymo 11 straipsnio 1 dalis buvo priimta atsižvelgiant į būtinybę konkurencijos teisės srityje suderinti nacionalinę teisę ir Sąjungos teisę, todėl šios nuostatos aiškinimas neturi skirtis nuo SESV 101 straipsnio 1 dalies aiškinimo.

14. Tačiau iš Teisingumo Teismo praktikos ir visų pirma sprendimų *Musique Diffusion française ir kt. / Komisija* (100/80–103/80, EU:C:1983:158) ir *Slovenská sporiteľňa* (C-68/12, EU:C:2013:71) matyti, kad, atsižvelgiant į SESV 101 straipsnį, įmonė yra atsakinga už veiksmus asmens, kuris, pavyzdžiui, būdamas darbuotojas, veikė šios įmonės naudai, nepaisant to, ar sprendimus šioje įmonėje įgalioti priimti asmenys įgaliojo minėtą asmenį imtis tokių veiksmų, ar jie apie tai nežinojo. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar ši teismo praktika taikoma tokiomis aplinkybėmis kaip pagrindinėje byloje, nes joje nagrinėjamus dokumentus parengė ne *Pārtikas kompānija* darbuotojas, o nuo šios bendrovės nepriklausomas paslaugų teikėjas. Be to, šis paslaugų teikėjas veikė ne vien šios bendrovės, bet ir *DIV un Ko* ir *Ausma grupa* naudai.

15. Šiomis aplinkybėmis *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip: kad būtų galima pripažinti, jog įmonė yra sudariusi konkurenciją ribojantį susitarimą, būtina įrodyti įmonės vadovo asmeninius veiksmus arba tai, kad jis žinojo apie asmens, kuris teikia įmonei išorės paslaugas ir tuo pat metu veikia kitų galimo draudžiamo susitarimo šalių naudai, veiksmus arba jiems pritarė?“

IV – **Procesas Teisingumo Teisme**

16. Pastabas raštu pateikė Latvijos, Italijos vyriausybės ir Europos Komisija. 2015 m. spalio 21 d. įvykusiame posėdyje dalyvavo Latvijos vyriausybė ir Komisija.

V – **Analizė**

A – *Dėl priimtinumo*

17. Komisija, kuri vienintelė pateikė pastabas šiuo klausimu, teigia, kad prejudicinis klausimas yra priimtinas. Nors Sąjungos teisė pagrindinėje byloje netaikytina, nes joje nagrinėjami suderinti veiksmai negali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybos, Konkurencijos įstatymas buvo priimtas būtent siekiant suderinti Latvijos teisę su Sąjungos teise. Komisija priduria, kad, be to, pagrindinės bylos aplinkybės yra panašios į bylos, kurioje priimtas Sprendimas *Allianz Hungária Biztosító ir kt.* (C-32/11, EU:C:2013:160), ir bylos, kurioje priimtas Sprendimas *Kleinwort Benson* (C-346/93, EU:C:1995:85), aplinkybes.

18. Manau, kad prejudicinis klausimas yra priimtinas.

19. Iš tiesų Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti sprendimą pagal prašymus priimti prejudicinį sprendimą, pateiktus dėl Sąjungos teisės nuostatų, esant tokioms situacijoms, kai pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms Sąjungos teisė tiesiogiai netaikoma, tačiau buvo leista taikyti tas nuostatas nacionalinės teisės aktais, kuriuose sprendžiant dėl visiškai su vidaus klausimais susijusių situacijų laikomasi Sąjungos teisėje įtvirtinto požiūrio. Iš tiesų tokiu atveju įgyvendinant Europos Sąjungos interesus būtina užtikrinti, kad skirtingo aiškinimo ateityje būtų išvengta Sąjungos teisės nuostatas ir sąvokas aiškinant vienodai, neatsižvelgiant į jų taikymo sąlygas**.

B – *Dėl esmės*

20. Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimu prašoma nustatyti, ar tokiu atveju kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje įmonei gali būti inkriminuotas dalyvavimas atliekant SESV 101 straipsniu draudžiamus suderintus veiksmus, pasireiškusius slaptu susitarimu, sudarytu per kvietimo pateikti pasiūlymus procedūrą (anglų k. „bid rigging“***), remiantis vieninteliu įrodymu – nuo šios įmonės nepriklausomo paslaugų teikėjo, atsakingo už pasiūlymo parengimą, neteisėtu elgesiu, nors nebuvo įrodyta, kad šios įmonės vadovai žinojo apie šį elgesį arba jį leido.

1. Šalių argumentų santrauka

21. Latvijos vyriausybė į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą siūlo tokį atsakymą: SESV 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad, norint konstatuoti įmonės dalyvavimą sudarant konkurenciją ribojantį susitarimą, nebūtina įrodyti nei įmonės vadovo asmeninio elgesio, nei to, kad jis žinojo apie paslaugas jo įmonei teikiančio asmens, kuris dirbo dar ir kitiems galimo kartelio dalyviams, elgesį ar kad jis pritarė šiam elgesiui.

22. Iš tiesų minėta vyriausybė mano, kad tokioje byloje kaip pagrindinė įmonės pavestos užduoties vykdytojo teisinė padėtis (samdomasis darbuotojas, savarankiškai dirbantysis, pagal darbo sutartį dirbantis darbuotojas ar atstovas) neturi reikšmės įmonės atsakomybės už konkurencijos teisės pažeidimą įrodymui.

** Žr. sprendimus *Allianz Hungária Biztosító ir kt.* (C-32/11, EU:C:2013:160, 20 punktas ir nurodyta teismo praktika) ir *FNV Kunsten Informatie en Media* (C-413/13, EU:C:2014:2411), kuriuose remdamasis šiai bylai analogiškomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas atsakė į prejudicinius klausimus.

*** Prancūzų k. „truquage des offres“ (manipuliavimas pasiūlymais). Apskritai pasiūlymais manipuliuojama tuomet, kai bent dvi konkurse dalyvaujančios įmonės susitaria, kad viena ar kelios iš jų nepateiks pasiūlymų, pateiks pasiūlymą arba jį atsiims.

23. Minėtos vyriausybės nuomone, iš įgaliotinio ir darbuotojo sąvokų pagal Latvijos teisę darytina išvada, kad ir vienas, ir kitas veikia dėl įmonės, kuri naudojasi jų paslaugomis, interesų. Tas pats pasakytina apie nepriklausomą paslaugų teikėją, kurį įmonė pasamdė, kad suteiktų teisinę paslaugą. Iš tiesų jis gavo leidimą veikti naudodamasis įmonės turima informacija. Užsakomųjų paslaugų teikėjas neprisiima ekonominės veiklos rizikos, jeigu jis veikia trečiojo asmens naudai, ir šiomis aplinkybėmis jo veiksmai priskirtini jo paslaugas užsisakiusiai įmonei.

24. Be to, įmonė turėtų apdairiai pasirinkti savo įgaliotinį, kaip ir įdarbindama darbuotoją. Jeigu šios pareigos nebūtų, įmonėms pakaktų pasitelkti trečiuosius asmenis konkurencijos teisės pažeidimams daryti ir joms negrėstų jokia bausmė.

25. Taip pat reikėtų įvertinti, ar įmonės paslaugų teikėjui pateikta informacija gali turėti poveikį konkurencijai. Šiuo atžvilgiu informacija apie konkretų įmonės pasiūlymą, teiktiną pagal kvietimą teikti pasiūlymus, gali turėti tokį poveikį, nes ji apimtų viešai neprieinamus duomenis, susijusius, pavyzdžiui, su siūloma kaina arba įmonės veikla.

26. Kadangi pagrindinėje byloje *MMD lietas* turėjo (neskelbtinos) informacijos, galėjusios paveikti konkurenciją nagrinėjamoje rinkoje, ir kadangi, turėdama šią informaciją, ji buvo įgaliota veikti *Pārtikas kompānija* vardu, būtų galima daryti išvadą, kad ši įmonė yra atsakinga už paslaugų teikėjo veiksmus, atliktus kitų galimo kartelio dalyvių naudai.

27. Be to, Latvijos vyriausybė teigia, jog nebūtina įrodyti, kad įmonės vadovai leido nepriklausomam paslaugų teikėjui perduoti ginčijamą informaciją ar kad jie buvo informuoti apie šį perdavimą. Iš tiesų vadovus reikia laikyti neabejotinai informuotais apie jų įmonės pasamdytų nepriklausomų paslaugų teikėjų veiksmus.

28. Italijos vyriausybė siūlo atsakyti į prejudicinį klausimą taip, kad atsakomybė už antikonkurencinį kartelį gali būti priskirta įmonei, dalyvavusiai jame dėl nepriklausomo paslaugų teikėjo, perdavusio konkuruojančioms įmonėms iš pirmosios įmonės gautą informaciją, elgesio, nors šie vadovai ir nežinojo apie šį informacijos perdavimą ir jo neleido, nebent suinteresuotoji įmonė įrodo, kad ji neturėjo jokios pagrįstos galimybės numatyti ir išvengti neteisėto paslaugų teikėjo elgesio.

29. Šiuo atžvilgiu Italijos vyriausybė mano, kad Teisingumo Teismo praktika dėl įmonės darbuotojų padarytų pažeidimų *mutatis mutandis* taikytina tokiam atvejui kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, jeigu ginčijamus veiksmus atliko nepriklausomas paslaugų teikėjas. Taigi nebūtina, kad elgesys, kuris pasireiškė kaip kartelis, būtų šios įmonės vadovų arba atstovų elgesys, ir pakanka, kad šitaip elgtųsi asmuo, įpareigotas veikti įmonės naudai.

30. Iš tiesų, pirma, jeigu įmonėms būtų leidžiama remtis argumentu, kad neteisėtai elgėsi asmenys, kurie nepriklauso įmonės vadovybei, siekiant išvengti atsakomybės, tai neigiamai atsilieptų galimybei nubausti už šiuos neteisėtus kartelius.

31. Antra, kad būtų pažeistas SESV 101 straipsnis, nereikalinga įmonės tyčia ir gali pakakti jos aplaidumo. Taigi vien tai, kad tokios įmonės kaip *Pārtikas kompānija* vadovai nesuteikė *MMD lietas* aiškaus leidimo pateikti pasiūlymo projekto *Pārtikas kompānija* konkurentams ar kad jie nežinojo, jog jis buvo pateiktas konkurentams, neleidžia atmesti, kad minėta įmonė dalyvavo kartelyje dėl šio paslaugų teikėjo elgesio. *Pārtikas kompānija* elgėsi aplaidžiai, patikėdama rengti pasiūlymą paslaugų teikėjui ir neuždrausdama jam pateikti jo konkuruojančioms įmonėms ir naudoti pasiūlymo turinio jų naudai.

32. Taigi *Pārtikas kompānija* prisiėmė riziką ir dėl to jai tikrai galima priskirti atsakomybę už antikonkurencinį kartelį, sudarytą dėl šio paslaugų teikėjo elgesio. Iš to darytina išvada, kad ši įmonė galėjo išvengti tokios atsakomybės tik konkrečiai įrodžiusi, kad neturėjo jokios pagrįstos galimybės numatyti ir išvengti neteisėto paslaugų teikėjo elgesio.

33. Komisija taip siūlo atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą:

„SESV 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, jog norint konstatuoti, kad įmonė dalyvavo sudarant konkurenciją ribojantį susitarimą dėl atstovo, kuris nėra vienas iš jos darbuotojų, elgesio, reikia įrodyti:

— kad neteisėtas elgesys priskiriamas įmonės atstovui pavestų užduočių sričiai arba

— kad įmonė žinojo apie atstovo neteisėtą elgesį ir viešai nuo jo neatsiribojo.

Tačiau jeigu elgesys priskiriamas atstovui pavestų užduočių sričiai, nebūtina įrodyti, kad atstovas buvo įgaliotas vykdyti šią veiklą neteisėtai ar kad įmonės vadovybė žinojo apie šį elgesį ar jam pritarė.“

34. Šiuo atžvilgiu, pirma, Teisingumo Teismo praktikoje išskiriamos „darbuotojo“ ir „atstovo“ sąvokos. Visų pirma Sprendime *Suiker Unie ir kt. / Komisija* (40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73, EU:C:1975:174) Teisingumo Teismas pripažino, kad taikant SESV 101 straipsnį nuo atstovaujamojo atskira įmonė gali būti atstovė, išskyrus atvejus, kai atstovas buvo integruotas į atstovaujamojo įmonę. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas yra pripažinęs skirtingus kriterijus, t. y., pirma, tai, ar atstovas prisiima ekonominę riziką, ir, antra, tai, ar jo teikiamos paslaugos yra išimtinio pobūdžio, ar ne. Šiuos kriterijus visų pirma taikė Europos Sąjungos Bendrasis Teismas Sprendime *Minoan Lines / Komisija* (T-66/99, EU:T:2003:337), kuriame buvo nagrinėjamas atsakomybės už atstovo neteisėtą elgesį priskyrimo įmonei klausimas.

35. Vis dėlto šie kriterijai nėra nei baigtiniai, nei kumuliatyvūs. Iš Sprendimo *Energetický a průmyslový ir EP Investment Advisors / Komisija* (T-272/12, EU:T:2014:995) matyti, jog taip pat svarbu nustatyti, ar nagrinėjamas neteisėtas elgesys priskiriamas atstovo įgaliojimų sričiai, o ekonominės rizikos ar išimtinumo kriterijus ne visada yra lemiamas.

36. Tokiu pat požiūriu vadovavosi *Competition Appeal Tribunal* (Konkurencijos bylų apeliacinis teismas, Jungtinė Karalystė) Sprendime *A H Willis & Sons Ltd / Office of Fair Trading (OFT)* [2011] CAT 13. Jis iš esmės nusprendė, kad atstovo neteisėto elgesio negalima priskirti jo atstovaujamam asmeniui, jeigu tai yra papildomas veiksmas, kuris skiriasi nuo atstovaujamojo jam suteiktų funkcijų.

37. Antra, dėl bendrųjų teisės principų, taikytinų atstovaujamųjų atsakomybei už jų atstovų veiklą, Komisija visų pirma teigia, kad pagal Prancūzijos teisę**** atstovaujamasis yra atsakingas už savo atstovo veiksmus su sąlyga, kad pažeidimas buvo padarytas neperžengiant jo realių ar menamų funkcijų ribų*****.

38. Iš minėtos teismų praktikos darytina išvada, jog vien to, kad *MMD lietas* nebuvo išimtinė *Pārtikas kompānija* atstovė, nepakanka, kad ši įmonė būtų atleista nuo atsakomybės už *MMD lietas* veiksmus. Tačiau *MMD lietas* elgesio negalima priskirti *Pārtikas kompānija*, jeigu jo neapima *MMD lietas* suteiktos funkcijos, nebent *Pārtikas kompānija* žinojo apie šį elgesį ir viešai nuo jo neatsiribojo. *MMD lietas* buvo įpareigota tik parengti *Pārtikas kompānija* pasiūlymo dokumentus pagal *Pārtikas kompānija* duotus nurodymus (tiesiog įmonės atstovavimas ir pasiūlymo pateikimas), o *MMD lietas* darbuotojo sprendimas parengti *Pārtikas kompānija* konkurentų pasiūlymus remiantis šiai įmonei parengtu pasiūlymu atrodė kaip visiškai atskiros funkcijos vykdymas ir jo negalima priskirti šiai įmonei. Be to, iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos taip pat matyti, kad *MMD lietas* nebuvo gavusi įgaliojimų derėtis su kitomis įmonėmis.

**** Komisija nurodo Civilinio kodekso 1384 straipsnį.

***** Komisija nurodo 1988 m. gegužės 19 d. Prancūzijos *Cour de Cassation* sprendimą Nr. 87-82654. Iš jo matyti, kad atstovaujamasis galėtų būti atleistas nuo atsakomybės už savo atstovo veiksmus, jeigu atstovas veikė viršydamas savo funkcijas be leidimo ir su jam priskirtoms funkcijomis nesusijusiais tikslais.

2. Vertinimas

a) Bendri svarstymai ir teismų praktika

39. Pirmiausia reikia priminti, kad, vadovaujantis Teisingumo Teismo praktika, sąvoka „suderinti veiksmai“, kaip jie suprantami pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį, susijusi su tam tikru įmonių elgesio derinimu tarpusavyje, t. y. kai susitarimas dar nėra aiškiai sudarytas, tačiau konkurencijos grėsmė sąmoningai pakeista praktiniu bendradarbiavimu******. Šiuos veiksmus, be kita ko, gali lemti tiesioginis ar netiesioginis konkuruojančių įmonių tarpusavio ryšys, kurio tikslas ar poveikis yra daryti poveikį faktinio ar potencialaus konkurento elgesiui rinkoje, kuriuo siekiama atskleisti konkurentui veiksmus, kurių nuspręsta imtis ar planuojama imtis rinkoje*******.

40. Iš minėtos teismo praktikos galima spręsti, jog įmonei negalima priskirti suderintų veiksmų, neįrodžius, kad ji sąmoningai dalyvavo juos darant. Šiomis aplinkybėmis, nors Teisingumo Teismo praktikoje nereikalaujama įrodyti, jog ši įmonė suvokė, kad pažeidžia SESV 101 straipsnį, reikia konstatuoti, jog ji negalėjo nežinoti, kad jos elgesys turėjo konkurenciją ribojantį poveikį********.

41. Visų pirma dėl griežtų bausmių, susijusių su konkurencijos teisės pažeidimais, atsakomybė iš principo gali būti tik asmeninė, nesvarbu, ar pažeidimas padarytas tyčia, ar dėl aplaidumo.

42. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo klausiama dėl galimo trečiųjų asmenų padarytų veikų priskyrimo įmonėms pagal konkurencijos teisę.

43. Šiuo atžvilgiu galimas skirstymas pagal tai, ar konkurencijos teisės draudžiamą veiką padarė:

— įmonės darbuotojas,

— viena iš jos dukterinių bendrovių arba

— trečiasis asmuo (fizinis arba juridinis), nepriklausantis įmonės organizacinei struktūrai.

44. Jeigu pati įmonė, jos atstovai arba darbuotojai, atlikdami savo funkcijas bendrovėje, elgėsi taip, kad pažeidė konkurencijos teisę, už tai įmonė tampa tiesiogiai atsakinga, nesvarbu, ar pažeidimas padarytas tyčia, ar dėl aplaidumo. Taikant konkurencijos teisę „turi reikšmės ne suinteresuotosios įmonės dalyvių ar pagrindinių vadovų veiksmai ar net žinojimas, bet asmens, kuriam buvo leista veikti įmonės vardu, veiksmai“*********.

45. Teisingumo Teismo manymu, „dalyvavimas karteliuose, draudžiamuose SESV sutartimi, dažniausiai yra slapta veikla, kuriai netaikomos formalios taisyklės. Retai kada įmonės atstovas, turintis įgaliojimą, dalyvauja susitikime turėdamas tikslą padaryti pažeidimą.“ Taigi „SESV 101 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad konstatuojant, jog buvo sudarytas konkurenciją ribojantis susitarimas, nebūtina įrodyti įmonės teisėto atstovo asmeninių veiksmų arba šio teisėto atstovo įgaliojimo forma išreikšto konkretaus pritarimo jos darbuotojo, dalyvavusio antikonkurenciniame susitikime, veiksmams“**********.

****** Sprendimas *Imperial Chemical Industries / Komisija* (48/69, EU:C:1972:70, 64 punktas).

******* Sprendimas *Suiker Unie ir kt. / Komisija* (40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73, EU:C:1975:174, 174 punktas).

******** Sprendimai *Miller International Schallplatten / Komisija* (19/77, EU:C:1978:19, 18 punktas), *Musique Diffusion française ir kt. / Komisija* (100/80–103/80, EU:C:1983:158, 112 punktas) ir *IAZ International Belgium ir kt. / Komisija* (96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ir 110/82, EU:C:1983:310, 45 punktas).

********* Sprendimas *Musique Diffusion française ir kt. / Komisija* (100/80–103/80, EU:C:1983:158, 97 punktas).

********** Sprendimas *Slovenská sporiteľňa* (C-68/12, EU:C:2013:71, atitinkamai 26 ir 28 punktai). Taip pat žr. minėto sprendimo 25 ir 27 punktus.

46. Teismų praktikoje taip pat pripažįstama patronuojančiųjų bendrovių atsakomybė už konkurencijos teisei prieštaraujančius veiksmus, kuriuos atliko jų dukterinės bendrovės, tais atvejais, kai šios įmonės sudaro vieną ekonominį vienetą: „kai toks ekonominis vienetas pažeidžia konkurencijos taisykles, jis pagal asmeninės atsakomybės principą turi atsakyti už šį pažeidimą“ ********** .

47. Be to, pagal nusistovėjusią teismų praktiką „dukterinės bendrovės elgesys gali būti inkriminuotas patronuojančiajai bendrovei, be kita ko, kai, nors ir turėdama atskirą teisinį subjektiškumą, ši dukterinė bendrovė savarankiškai nesprendžia dėl savo elgesio rinkoje, o iš esmės įgyvendina patronuojančios bendrovės nurodymus, visų pirma atsižvelgdama į ekonominius, organizacinius ir teisinius šių dviejų teisės subjektų ryšius“ **********.

48. Lieka atvejis, kai konkurencijos teisei prieštaraujantį veiksmą atliko asmuo (fizinis arba juridinis), kuris nėra nei nagrinėjamos įmonės dukterinė bendrovė, nei sudedamoji dalis, ir kai, kaip šioje byloje, šis įmonės atžvilgiu trečiasis asmuo veikė kaip nepriklausomas paslaugų teikėjas. Kiek tokio paslaugų teikėjo paslaugas gaunanti įmonė gali būti laikoma atsakinga už jo veiksmus?

49. Galimi du atvejai:

— trečiasis asmuo veikė įmonės vardu ir padarė konkurencijos teisės pažeidimą vykdydamas funkcijas, kurias jam patikėjo vykdyti ši įmonė. Šiuo atveju trečiojo asmens paslaugas pasitelkusios įmonės atsakomybė yra aiški, nes ji žinojo arba neabejotinai turėjo žinoti, kad trečiasis asmuo padarys ar padarė konkurencijos teisei prieštaraujantį veiksmą, kad ji pritarė šiam veiksmui arba kad šį veiksmą apėmė trečiajam asmeniui suteiktos funkcijos,

— trečiasis asmuo veikė pagal sutartį su nagrinėjama įmone, tačiau ėmėsi iniciatyvų (visų pirma pasireiškusių konkurencijos teisei prieštaraujančiais veiksmais), nenumatytų pagal jam patikėtas užduotis, neįrodžius, kad šios įmonės vadovai žinojo apie šį paslaugų teikėjo padarytą konkurencijos teisės pažeidimą ar *a fortiori* jam pritarė.

50. Kokiais kriterijais remiantis atsakomybę už šio trečiojo asmens padarytus veiksmus galima priskirti jo paslaugas užsisakiusiai įmonei?

51. Sprendime *Minoan Lines / Komisija* (T-66/99, EU:T:2003:337) ********** Bendrasis Teismas pagrįstai norėjo išsiaiškinti, ar įmonė ir atstovas „sudaro vieną įmonę ar ekonominį vienetą, formuojančius bendrą elgesį rinkoje, arba jiems priklauso“ (124 punktas). „Jeigu taip, tuomet veiklą atstovaujamojo naudai vykdantis trečiasis asmuo iš principo gali būti laikomas į [jo] įmonę integruotu pagalbiniu organu, privalančiu vadovautis atstovaujamojo nurodymais ir panašiai kaip šios įmonės darbuotojas sudarančiu su ja vieną ekonominį vienetą.“ (125 punktas)

52. Tuomet siekdamas nustatyti, ar yra vienas ekonominis vienetas, Bendrasis Teismas rėmėsi dviem referenciniais kriterijais: „pirma, tuo, ar tarpininkas prisiima ekonominę riziką, ir, antra, tarpininko teikiamų paslaugų išimtiniu arba neišimtiniu pobūdžiu“ (126 punktas), nes rizikos nepasidalijimas ir paslaugų išimtinumas rodo, kad yra vienas ekonominis vienetas.

53. Kaip per posėdį pažymėjo Latvijos vyriausybė ir Komisija, šie du kriterijai negali būti baigtiniai ir vieninteliai lemiami įrodant, kad atstovo neteisėtas elgesys gali būti priskirtas atstovaujamajam.

********** Sprendimas *Akzo Nobel ir kt. / Komisija* (C-97/08 P, EU:C:2009:536, 56 punktas ir nurodyta teismo praktika).

********** Ten pat (58 punktas ir nurodyta teismo praktika).

********** Šis sprendimas buvo apskųstas ir vienas iš apeliacinio skundo pagrindų buvo susijęs būtent su galimybe priskirti atstovo veiksmus atstovaujamajam, tačiau Teisingumo Teismas atmetė jį kaip išskirtinai fakto klausimu pateiktą, taigi ir visiškai nepriimtiną, pagrindą (Nutarties *Minoan Lines / Komisija*, C-121/04 P, EU:C:2005:695, 19 ir 20 punktai). Dėl Sprendimo *Minoan Lines / Komisija* (T-66/99, EU:T:2003:337) žr. J-B. Blaise ir L. Idot „Chronique de droit communautaire de la concurrence – Mise en œuvre des articles 81 et 82 CE“, *Revue trimestrielle de droit européen*, 2005, 131–223, 81 punktas, ir L. Idot „Transports maritimes – Commentaires aux arrêts du Tribunal du 11 décembre 2003“, Europe 2004, Nr. 2, p. 18 ir 19.

54. Nors Sprendime *voestalpine ir voestalpine Wire Rod Austria / Komisija* (T-418/10, EU:T:2015:516) nė vienas įrodymas neleido patvirtinti, kad įmonė būtų galėjusi turėti bent menkiausią informaciją apie savo atstovo antikonkurencinį elgesį, Bendrasis Teismas, išnagrinėjęs konkrečius atstovo veiksmus ir funkcijas, nutarė, kad „vis dėlto tokiomis aplinkybėmis, kai atstovas veikia atstovaujamojo vardu ir naudai, neprisiimdamas jam patikėtos veiklos ekonominės rizikos, antikonkurencinis šio atstovo elgesys jam vykdant veiklą gali būti priskiriamas atstovaujamajam, panašiai, kaip darbuotojo neteisėti veiksmai gali būti priskirti jo darbdaviui, net ir neįrodžius, kad atstovaujamasis žinojo apie atstovo antikonkurencinį elgesį“ (175 punktas), ir minėto sprendimo 178 punkte padarė išvadą, „kad šioje byloje Komisija turi teisę, pirma, konstatuoti, kad atstovas ir atstovaujamasis sudaro vieną ekonominį vienetą, kiek tai susiję su veikla, kurią *Austria Draht* patikėjo G., ir, antra, laikytis nuomonės, kad dėl šio vieno ekonominio vieneto atstovo G. *Austria Draht* naudai atliktus neteisėtus veiksmus galima priskirti atstovaujamajam vykdant veiklą, kuri jam buvo patikėta, ir nebūtina įrodyti, kad atstovaujamasis apie tai žinojo“.

55. Be to, tame pačiame sprendime Bendrasis Teismas taip pat laikėsi nuomonės, kad atstovo dalyvavimo sudarant antikonkurencinius susitarimus nebuvo galima priskirti atstovaujamajam, nes šiam atstovui suteikti įgaliojimai aiškiai neapėmė juose aptartų klausimų (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo 384 punktą). Bendrasis Teismas nurodė, kad *voestalpine Austria Draht* negalima priskirti atsakomybės už atstovo antikonkurencinius veiksmus ne Italijos rinkoje (įgaliojimai apėmė tik Italijos teritoriją). Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Bendrasis Teismas nusprendė sumažinti abiem bendrovėms solidariai paskirtą 22 mln. EUR baudą iki 7,5 mln. EUR.

56. Reikia pridurti, kad minėtoje byloje (taip pat ir toje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *Minoan Lines / Komisija*, T-66/99, EU:T:2003:337) atstovas aiškiai veikė įmonės vardu ir turėjo įgaliojimus, susijusius su jo atstovaujamojo komercine politika, tad kainų nustatymas buvo vienas iš jam suteiktų įgaliojimų aspektų, reiškusių įgaliojimą derėtis su kitomis įmonėmis.

57. Šioje byloje yra kitaip, nes iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad *Pārtikas kompānija* pati nustatė savo pasiūlymo kainą (žr. šios išvados 6 punktą) ir kad *MMD lietas* tebuvo atstovė, kuriai buvo pavesta techniškai sutvarkyti dokumentus. Todėl atrodo, kad *MMD lietas* sprendimas pasiremti *Pārtikas kompānija* pasiūlymu kaip pagrindu rengiant kitus pasiūlymus reiškė vykdymą visiškai kitokios funkcijos nei ta, kuri buvo suteikta *MMD lietas* ir kuri, mano supratimu, negali būti priskirta *Pārtikas kompānija*.

58. Dar kartą pažymiu, kad šios bylos medžiagoje nėra įrodymų, kurie patvirtintų, kad *Pārtikas kompānija* žinojo apie savo atstovo veiksmus ir (arba) jiems pritarė, priešingai nei byloje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *Minoan Lines / Komisija* (T-66/99, EU:T:2003:337, visų pirma 139–147 punktai).

b) Nagrinėjama pagrindinė byla

59. Taigi, ką nuspręsti šioje byloje nagrinėjamu atveju, kai niekas neleidžia įrodyti, kad *Pārtikas kompānija* žinojo apie *MMD lietas* elgesį, kai ši tarpininkė veikė kaip nepriklausoma derybininkė, nesidalijo ekonomine rizika su *Pārtikas kompānija*, nebuvo susijusi su šia įmone pagal jokią išimtinumo sutartį (nors man atrodo, kad bent dėl jos profesinės etikos nagrinėjamo pasiūlymo atžvilgiu tai priskirtina *ex officio*) ir ėmėsi iniciatyvų, kurios akivaizdžiai peržengė *Pārtikas kompānija* jai patikėtos užduoties ribas?

60. Atrodo, kad reikia atmesti du kraštutinius požiūrius: pirma, savaiminį atsakomybės už trečiųjų asmenų veiksmus priskyrimą bendrovei, nepaisant šios bendrovės dalyvavimo laipsnio, nes tai prieštarautų pagrindiniams principams, kuriais reglamentuojamas konkurencijos teisėje numatytų sankcijų skyrimas (būtent bausmių individualumo ir teisinio saugumo principams), ir, antra, konkurencijos teisės srityje kompetentingos institucijos pareigą įtikinamai įrodyti, kad trečiųjų asmenų paslaugas gaunanti bendrovė žinojo apie trečiojo asmens pažeidimus ar jiems pritarė, nes kitaip būtų smarkiai pakenkta konkurencijos teisės veiksmingumui.

61. Iš tiesų, „kadangi draudimas dalyvauti vykdant antikonkurencinius veiksmus ir sudarant antikonkurencinius susitarimus bei sankcijos, kurios gali būti skirtos pažeidėjams, visuotinai žinomi, įprasta, jog šiuos veiksmus ir susitarimus apimanti veikla vykdoma paslapčia, susitikimai vyksta slaptai (dažniausiai trečiojoje šalyje) ir parengiama kuo mažiau su tuo susijusių dokumentų“ **********. Taigi būtų pernelyg paprasta „pasislėpti“ už trečiojo asmens ir likti nenubaustam pagal konkurencijos teisę.

62. Be to, būtinybė išlaikyti laisvą konkurenciją leidžia reikalauti, kad įmonės, patikinčios tretiesiems asmenims tokias užduotis kaip nagrinėjamosios šioje byloje, imtųsi visų atsargumo priemonių ir neleistų, kad šie tretieji asmenys pažeistų konkurencijos teisę, visų pirma vengdamos bet kokio aplaidumo ar nerūpestingumo, kai apibrėžia šias užduotis arba prižiūri, kaip jos vykdomos.

63. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta pirmiau, pagal šioje byloje turimą medžiagą siūlau nustatyti nuginčijamą bendrovės atsakomybės už trečiojo asmens padarytus konkurenciją pažeidžiančius veiksmus, kai jis teikia šios bendrovės užsakytas paslaugas ir kai nėra galimybės jo laikyti pagalbiniu į šią bendrovę integruotu darbuotoju, prezumpciją. Ši prielaida leistų išlaikyti pusiausvyrą tarp, pirma, tikslo veiksmingai nubausti už konkurencijos normoms, visų pirma SESV 101 straipsniui, prieštaraujančius veiksmus ir neleisti jiems kartotis, turint omenyje, kad siekiant laikytis šių taisyklių būtina, kad įmonės visada elgtųsi aktyviai, ir, antra, pagrindinių teisių, susijusių su sankcijomis, reikalavimų. Ši prezumpcija turėtų būti taikoma ir tuo atveju, jeigu trečiojo asmens padaryti veiksmai skirtųsi nuo jam patikėtų funkcijų ir net jeigu nebūtų įrodyta, kad jo paslaugas užsisakiusi bendrovė žinojo apie jo veiksmus arba jiems pritarė **********.

64. Ši prezumpcija turėtų būti taikoma įmonei, jeigu už konkurencijos taisyklių laikymąsi atsakinga institucija įrodė, kad šiai įmonei dirbantis asmuo padarė konkurencijos teisės pažeidimą, tiesiogiai arba netiesiogiai nepriklausydamas jos organizacinei struktūrai.

65. Kad nebūtų pažeista šios išvados 63 punkte nurodyta pusiausvyra, įmonė galėtų paneigti atsakomybės prezumpciją, pateikdama visus įrodymus, galinčius patvirtinti teiginį, kad nieko nežinojo apie nepriklausomo paslaugų teikėjo neteisėtą elgesį, ir įrodydama, kad ėmėsi visų būtinų atsargumo priemonių, kad sukliudytų šiam konkurencijos teisės pažeidimui, turint omenyje tris momentus **********.

66. Pirmasis yra susijęs su trečiojo asmens nusamdymo ar pasitelkimo momentu. Visų pirma tai yra susiję su paslaugų teikėjo pasirinkimu, užduočių apibrėžimu ir jų vykdymo priežiūra, subrangovų pasitelkimo sąlygomis (arba draudimu juos pasitelkti), įsipareigojimais, nustatytais siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi teisės, visų pirma konkurencijos teisės, ir sankcijomis, numatytomis sutarties pažeidimo atveju, leidimu, kurio reikalaujama visiems sutartyje nenumatytiems veiksmams.

********** Sprendimas *Knauf Gips / Komisija* (C-407/08 P, EU:C:2010:389, 49 punktas).

********** Prezumpcijos yra žinomos Sąjungos teisėje. Ir Teisingumo Teismas, ir Bendrasis Teismas taikė prezumpcijas siekdami nustatyti solidariąją patronuojančiosios bendrovės atsakomybę už jos dukterinės bendrovės padarytus veiksmus (Sprendimas *Akzo Nobel ir kt. / Komisija*, C-97/08 P, EU:C:2009:536) arba samdomųjų ir pagal darbo sutartį dirbančių darbuotojų padarytus veiksmus (Sprendimo *Musique Diffusion française ir kt. / Komisija*, 100/80–103/80, EU:C:1983:158, 97 punktas).

********** Dėl patronuojančiosios bendrovės atsakomybės už jos dukterinės bendrovės elgesį prezumpcijos paneigimo žr. Sprendimą *ENI / Komisija* (C-508/11 P, EU:C:2013:289, 46 ir paskesni punktai, taip pat 68 ir 69 punktai).

67. Antrasis momentas yra susijęs su visu trečiajam asmeniui patikėtų užduočių vykdymo laikotarpiu, užtikrinant, kad trečiasis asmuo griežtai apsiribotų tomis užduotimis, kurios yra apibrėžtos sutartyje.

68. Trečiasis momentas yra tas, kad, nors konkurencijos teisės pažeidimas padarytas įmonei nežinant, jį padaro trečiasis asmuo. Įmonė negali nuspręsti jį tiesiog ignoruoti: ji privalo viešai atsiriboti nuo uždrausto veiksmo, neleisti jam pasikartoti ir (arba) pranešti apie jį administraciniams subjektams. Iš tiesų, kaip yra nusprendęs Teisingumo Teismas, „pasyvus dalyvavimas darant pažeidimą, pavyzdžiui, įmonės dalyvavimas susitikimuose, per kuriuos sudaryti susitarimai, kuriais siekiama antikonkurencinio tikslo, ir neprieštaravimas jiems, laikytinas bendrininkavimu, dėl kurio jai gali kilti atsakomybė pagal EB 81 straipsnio 1 dalį, nes nebylus pritarimas neteisėtai iniciatyvai, viešai neatsiribojant nuo jos turinio arba nepranešant apie ją administracinėms institucijoms, skatina tęsti pažeidimą ir neleidžia jo atskleisti“ (Sprendimo *AC-Treuhand / Komisija*, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 31 punktas).

69. Per posėdį buvo klausiama, ar prezumpcijos paneigimui gali turėti kokią nors reikšmę įmonės įrodymas, kad ji negalėjo gauti jokios naudos iš atstovo padarytų konkurencijos teisei prieštaraujančių veiksmų. Ir Latvijos vyriausybė, ir Komisija neigiamai atsakė į šį klausimą.

70. Aš taip nemanau, tačiau su dviem sąlygomis, dėl kurių, be kita ko, buvo daugiausia diskutuojama per posėdį. Įmonės suinteresuotumas arba nesuinteresuotumas suderintais veiksmais tikrai negali turėti jokio poveikio konkurencijos teisės pažeidimo įrodymui. Tačiau šiuo atžvilgiu kalbama ne apie pažeidimo įrodymą, bet apie aplinkybę, kuri leistų paneigti atsakomybės prezumpciją. Jeigu įmonė įrodytų, kad atstovo veiksmai turėjo jai tik neigiamų padarinių, galėtų patvirtinti kitus įrodymus, pateiktus atsakomybės prezumpcijai paneigti. Akivaizdu, būtų atvirkščiai, jeigu įmonė būtų suinteresuota kartelio arba suderintų veiksmų rezultatu.

71. Per posėdį buvo nurodyta, jog tai, kad *Pārtikas kompānija* nelaimėjo konkurso, neįrodo, kad ji vienaip ar kitaip nedalyvavo atliekant suderintus veiksmus, nes ji galėjo susitarti su kitomis įmonėmis pasiskirstyti pirkimus laiko atžvilgiu („bid rigging“). Pritariu šiai pastabai, tačiau tai nėra tas atvejis, kurį turiu omenyje, t. y. kai įmonė įrodo, jog ji ne tik kad nelaimėjo nagrinėjamo konkurso, bet ir niekaip nedalyvavo kituose derybų dalyse, kurios būtų suteikę jai naudos iš konkurencijos teisės pažeidimo. Akivaizdu, kad tai yra vienas iš įrodymų, kuriuos įmonė gali pateikti argumentuodama prezumpcijos paneigimą.

72. Taigi apibendrinant: įmonė galėtų paneigti prezumpciją, jeigu įrodytų, kad trečiasis asmuo veikė peržengdamas jam patikėtas užduotis, kad ji ėmėsi visų būtinų atsargumo priemonių paskirdama šį asmenį, kai jis vykdė jam patikėtą užduotį, ir, sužinojusi apie draudžiamą elgesį, ji viešai atsiribojo nuo jo arba pranešė apie jį administraciniams subjektams.

73. Akivaizdu, kad nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kas nurodyta pirmiau, turės įvertinti jam šioje byloje pateiktas faktines aplinkybes ir padaryti išvadą, ar *Pārtikas kompānija* yra atsakinga.

VI – **Išvada**

74. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui į *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas) pateiktą prejudicinį klausimą atsakyti taip:

SESV 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip: kad būtų galima pripažinti, jog įmonė yra sudariusi konkurenciją ribojantį susitarimą, nebūtina įrodyti įmonės vadovo asmeninių veiksmų arba to, kad jis žinojo apie asmens, kuris teikia įmonei išorės paslaugas ir tuo pat metu veikia kitų galimo draudžiamo susitarimo šalių naudai, veiksmus arba jiems pritarė.

Nacionalinis teismas savo nagrinėjamoje byloje turi patikrinti, ar įmonė galėtų pateikti pakankamai įtikinamų įrodymų dėl to, kad trečiasis asmuo veikė peržengdamas jam patikėtas užduotis, kad įmonė ėmėsi visų būtinų atsargumo priemonių paskirdama šį asmenį vykdyti jam patikėtą užduotį, ir dėl savo pačios elgesio, sužinojus apie draudžiamą elgesį, kad paneigtų savo atsakomybės prezumpciją.